

Odborné vyjadrenie podľa § 1 ods. 2 písm. e) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Vážený pán,

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) ste dňa 17. januára 2024 doručili podnet, v ktorom namietate diskriminačný charakter rodičovského príspevku.

V zmysle § 1 ods. 2 písm. e) zákona o zriadení Strediska¹, Stredisko zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie. Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné vyjadrenie.

Z obsahu podnetu

Z Vášho podnetu vyplýva, že poberáte rodičovský príspevok na Vášho syna z dôvodu jeho neprijatia do spádovej materskej školy vo výške 345,20 Eur. Namietate, že Vám vznikol nárok na nižšiu sumu rodičovského príspevku z dôvodu, že Vaša manželka nepoberala materskú dávku, pretože jej ako študentke vysokej školy na ňu nevznikol nárok a ani Vy ste nepoberali otcovskú dávku, napriek tomu že Vám na ňu nárok vznikol. Vyšší rodičovský príspevok (473,30 Eur) je totiž viazaný na predchádzajúce poberanie materskej dávky, resp. otcovskej dávky.

Právnu úpravu rodičovského príspevku tak považujete za diskriminačnú.

Právna úprava

Všeobecný princíp rovnosti, ako aj antidiskriminačný normatív, sú zakotvené v **Ústave Slovenskej republiky** (ďalej ako „Ústava SR“) v **čl. 12 ods. 1 (všeobecný princíp rovnosti) a v čl. 12 ods. 2 (normatív zákazu diskriminácie)**. Ustanovenie čl. 12 ods. 2 Ústavy SR má všeobecný, deklaratívny charakter a nie charakter základného ľudského práva a slobody. Jeho použitia je možné sa dovolávať len v spojitosti s ochranou konkrétnych základných práv a slobôd uvedených v Ústave SR. Relevantným v posudzovanom prípade je čl. 41 ods. 5 Ústavy SR.

Článok 41 ods. 5 Ústavy SR obsahuje vymedzenie pozitívneho záväzku štátu vo vzťahu k rodičom detí, v zmysle ktorého rodičia, ktorí sa starajú o deti majú právo na pomoc od štátu. Právo rodičov na pomoc od štátu je vymedzená v rámci hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv. Miera ochrany, ktorú je štát povinný rodičom garantovať Ústava SR nevymedzuje. Táto

¹ Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov.

ochrana sa realizuje prostredníctvom systému sociálneho zabezpečenia, v ktorom sú príslušnými právnymi predpismi garantované jednotlivé formy a úroveň pomoci, ktorá sa poskytuje.²

Ústavou SR garantované právo na pomoc štátu rodičom, ktorí sa starajú o deti, podrobnejšie **upravuje zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov** (ďalej ako „zákon o rodičovskom príspevku“), ktorý explicitne vymedzuje podmienky nároku na rodičovský príspevok.

V posudzovanom prípade je teda zásadnou právnou úpravou ustanovujúca podmienky nároku na rodičovský príspevok. V zmysle § 4 ods. 1 zákona o rodičovskom príspevku je rodičovský príspevok

a) 345,20 eura mesačne,

b) 473,30 eura mesačne, ak sa oprávnenej osobe, ktorá o rodičovský príspevok požiadala, pred vznikom nároku na rodičovský príspevok vyplácalo z dôvodu starostlivosti o toto dieťa materské alebo obdobná dávka ako materské v členskom štáte.

V zmysle § 3 ods. 9 zákona o rodičovskom príspevku *nárok na rodičovský príspevok oprávnenej osobe starajúcej sa o dieťa podľa odseku 2 písm. d) vzniká, ak sa preukáže rozhodnutím materskej školy zriadenej orgánom miestnej štátnej správy v školstve alebo orgánom územnej samosprávy (ďalej len „štátna materská škola“) o neprijatí dieťaťa podľa odseku 2 písm. d) do štátnej materskej školy podľa osobitného predpisu podľa trvalého pobytu dieťaťa, nie starším ako 12 mesiacov; podmienka neprijatia dieťaťa podľa odseku 2 písm. d) do štátnej materskej školy sa preukazuje v každom školskom roku.*

V zmysle § 28c zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov *ak dieťa na základe žiadosti spĺňajúcej podmienky podľa § 59 ods. 3 až 6 nie je prijaté na predprimárne vzdelávanie do materskej školy, ktorá je štátnou školou, podľa trvalého pobytu dieťaťa, vzniká oprávnenej osobe nárok na rodičovský príspevok podľa osobitného predpisu.*

V zmysle dôvodovej správy³ k zákonu č. 181/2023 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony je cieľom kompenzovať rodičom resp. zákonným zástupcom detí vo veku od 3 do 5 rokov náklady spojené s nemožnosťou umiestnenia detí do verejnej materskej školy z kapacitných dôvodov. Predkladaný zákon má motivovať štát k budovaniu siete materských škôl, podporovať rodinu a pozitívne vplývať na výzvy spojené s demografickým vývojom na Slovensku.

² ČÍŽ, M. a kol.: Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Martin. Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1997, s. 302.

³ Dostupná na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=525054>

Právne posúdenie

Predmetom právneho posúdenia je posúdenie prípadného rozporu zákona o rodičovskom príspevku s Ústavou SR, *in concreto* s ústavnoprávnym zákazom diskriminácie. Stredisko v odbornom vyjadrení štandardne nekaskádovito testuje akcesorickú rovnosť cez množinu nasledujúcich otázok:

- došlo k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny hlavne vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd,
- udialo sa tak na základe kvalifikovaného kritéria alebo podobného neospravedliteľného dôvodu,
- pričom vyčlenenie je na príťaž jednotlivcovi alebo skupine a
- uvedené vyčlenenie nemožno ospravedlniť, pretože buď absentuje dôvod ospravedlnenia (verejný, legitímny záujem) alebo ide o neprimeraný, neproporcionálny zásah.

V zmysle prvého bodu testu diskriminácie je potrebné vyhodnotiť, či v posudzovanom prípade došlo vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom daného základného práva a slobody k vyčleneniu porovnateľného jednotlivca alebo skupiny. Ako totiž konštatoval Ústavný súd SR „o odstránenie zvýhodnenia sa nemôže uchádzať každý, ale len ten, kto sa nachádzal v rovnakej situácii ako neprimerane zvýhodnený, pretože vo vzťahu k nemu sa priznanie neprimeranej výhody javí ako porušenie princípu rovnosti.“⁴

Rodičovský príspevok je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva oprávnenej osobe na zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa. Rodičia detí vo veku od 3 do 6 rokov majú nárok na predĺžené poskytovanie rodičovského príspevku. Platí to v prípadoch, ak ich dieťa neprijali do spádovej materskej školy z kapacitných dôvodov.

Vo Vašom podnete namietate rozdielnú výšku rodičovského príspevku s ohľadom na predchádzajúce poberanie materského, resp. otcovského. Uvedená diferenciacia bola zavedená zákonom č. 312/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. januára 2020. V zmysle dôvodovej správy k predmetnej novele⁵ s cieľom zmierniť stratu príjmu zo zárobkovej činnosti rodiča sa navrhuje rodičom, ktorí pred narodením dieťaťa vykonávali zárobkovú činnosť a platili poisťné na nemocenské poistenie, resp. boli nemocensky zabezpečení a z dôvodu starostlivosti o dieťa im bolo poskytované materské, poskytovať rodičovský príspevok vo vyššej sume, t.j. v sume 370 eur mesačne, čo predstavuje zvýšenie o cca 150 eur mesačne oproti súčasnej sume rodičovského príspevku. Pre ostatných rodičov sa navrhuje poskytovať rodičovský príspevok v nižšej sume, t.j. v sume 270 eur mesačne, čo predstavuje zvýšenie o cca 50 eur mesačne oproti súčasnej sume rodičovského príspevku.

⁴ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 5/03 zo dňa 19. februára 2003.

⁵ Dostupná na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=467421>

Rovnosť vyjadruje vzťah medzi objektmi, pričom ide predovšetkým o otázku zrovnávajúceho kritéria (komparátora), ku ktorému rovnosť objektov vzťahujeme.⁶ V súvislosti s vyčlenením porovnateľného jednotlivca alebo skupiny vo väzbe alebo v spojitosti s výkonom základných práv a slobôd zákon o rodičovskom príspevku explicitne nediferencuje oprávnené osoby, ale len sumu rodičovského príspevku v kontexte prechádzajúceho poberania materskej dávky, resp. otcovskej dávky. V zmysle Vášho podnetu Vám nárok na otcovské vznikol, ale rozhodli ste sa ho neuplatniť. Na toto Vaše rozhodnutie sa následne viaže aj výška poskytovaného rodičovského príspevku. Zákon o sociálnom poistení teda nezakladá materiálnu ani formálnu nerovnosť. **Rodič má nárok na rodičovský príspevok v rovnakej výške, v akej ho poberal do troch rokov veku dieťaťa. Inými slovami, výška rodičovského príspevku sa neprijatím dieťaťa do spádovej materskej školy nemení.**

Z pohľadu zákazu diskriminácie nemožno porovnávať poberateľov rodičovského príspevku, ktorí boli na materskej, resp. otcovskej dovolenke a v tomto období u nich dochádzalo k strate príjmu zo zárobkovej činnosti⁷ s poberateľmi rodičovského príspevku, ktorým nárok na materské, resp. otcovské vznikol, ale rozhodli sa ho neuplatniť. Nadväzujúc na uvedené tak nie je splnený prvý bod testu diskriminácie.

Napriek nesplneniu prvej podmienky, Stredisko pristúpi aj k druhému kroku testu posúdenia zákazu diskriminácie, ktorým je vyhodnotenie, či k vyčleneniu skupiny osôb došlo na základe kvalifikovaného kritéria. Zakázané dôvody diskriminácie sú vymenované v článku 12 ods. 2 Ústavy SR - *základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysl'anie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.*

V posudzovanej právnej veci nemožno identifikovať ani chránený dôvod. Rozdielna výška rodičovského príspevku sa neviaže na žiadnu z vymienených charakteristík, ale na skutočnosť, že ste sa rozhodli otcovské nepoberať. V zmysle uvedeného tak nie je splnený ani druhý bod testu diskriminácie.

Aby namietané ustanovenie zákona o rodičovskom príspevku bolo možné považovať za protiústavné, resp. v rozpore s čl. 12 Ústavy SR, je potrebné kumulatívne splnenie všetkých vyššie uvedených bodov ústavnoprávneho testu diskriminácie. Na základe vykonaného ústavnoprávneho testu diskriminácie Stredisko konštatuje, že prvé dva body testu diskriminácie v posudzovanom prípade nie sú splnené a z tohto dôvodu Stredisko nepristúpilo k posudzovaniu zvyšných bodov testu diskriminácie.

⁶ VEČEŘA, M.: Teória práva. 2. rozš. a dopl. vyd. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008.s. 295.

⁷ Bližšie pozri: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=467422>

Záver

Stredisko na základe vyššie uvedenej argumentácie konštatuje, že nedochádza k protiústavnému znevýhodneniu poberateľov rodičovského príspevku. Ustanovenie § 4 ods. 1 písm. a), b) v spojení s § 3 ods. 9 zákona o rodičovskom príspevku podľa názoru Strediska vykazuje súlad s čl. 12 ods. 2 Ústavy SR, v spojení s čl. 41 ods. 5 Ústavy SR.

S pozdravom

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka